

KÖRNYEZETVÉDELLEM

Gazdagodó környezetvédelmi szabályozás

Szalóki Gyula
parlamentari főtanácsadó

Az 1990. évi demokratikus fordulat hazánk környezetvédelmi politikájára jelentős hatást gyakorolt. Megkezdődött a környezet- és természetvédelem európai hagyományának megfelelő kezelése, törvényi szabályozások, új intézmények születtek, kialakult piacokonform gazdasági szabályozórendszere, és koncepciókkal alapozódik meg a programok sikeres végrehajtása. E folyamat még ma is tart.

A hazai környezetvédelmi törvényalkotás történetét az országgyűlési választások négyéves ciklusaihoz igazodva mutatom be.

- Az első időszakban, 1990-94 között a környezetvédelem vonatkozásában még az 1976. évi első magyar környezetvédelmi törvény volt hatályban. Ebben az időszakban megkezdődött egy új törvény kidolgozása, amely azonban a jóváhagyásig nem jutott el. Az időszak egyetlen környezetvédelmi vonatkozású törvénye az 1992. évi LXXXIII. törvény volt, amely az egyes üzemanyagok környezetvédelmi termékdíjáról szól, és ahhoz járult hozzá, hogy pénzügyi alapok teremthetők a környezetvédelmi feladatok megoldásához.
- A második időszakban, 1994-98 között született meg a jelenleg hatályban lévő környezetvédelmi vonatkozású törvények döntő többsége. Ezek közül kiemelkedik az 1995. évi LIII. törvény a környezet védelméről, valamint az 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről. Új intézmények születtek, például az Országos Környezetvédelmi Tanács, amelyben a gazdasági szféra és a tudomány is delegálhat hét-hét tagot.
- A harmadik időszakban, 1998-2002 között folytatódott a még hiányzó törvények elkészítése, és ez a hulladék-gazdálkodásról szóló 2000. évi LVI. törvénnyel zárult. Ezzel párhuzamosan megkezdődött a hatályban lévő törvények felülvizsgálata az európai uniós integráció követelményeinek megfelelően. Módosításra került a környezetvédelmi törvény két alkalommal is, továbbá megtörtént a vízgazdálkodásról és a villamos energiáról szóló törvények kiegészítése, módosítása.

Mindezek azonban csak a kezdetei annak a folyamatnak, amely az Európai Unióhoz való teljes jogú csatlakozásig tart. Konkrétan arról van szó, hogy az összes hatályos törvényt át kell tekinteni, és azokat korrigálni kell.

Ennek a munkának a során számítani kell arra is, hogy az európai uniós jogszabályok is folyamatosan változnak, tehát a hazai törvényalkotásnak folyamatosan figyelemmel kell kísérnie ezeket a változásokat, és ahhoz rugalmasan alkalmazkodni kell.

A továbbiakban a törvények néhány általam fontosnak tartott momentumára hívnám fel a figyelmet. Módosult a környezet védelméről szóló 1995. évi LIII. törvény a 2000. évi CXXIX. törvény és a 2001. évi LV. törvény által. Az új környezetvédelmi törvényben foglalt változások közül kiemelendő a szennyezés integrált megelőzésével és csökkentésével foglalkozó 96/61. EK tanácsi irányelv, amelyet a magyar törvény átvett. Az irányelv és a magyar törvény a szennyezés megelőzését és kibocsátásának minimalizálását összehangolt hatósági eljárás keretében kívánja megvalósítani. A szabályozás egyaránt kiterjed a vízbe, a levegőbe és a talajba történő kibocsátásokra, valamint a hulladékokkal kapcsolatos tevékenységekre. E törvény kötelezi a területi környezetvédelmi hatóságokat (felügyelőségek) az érintett többi hatóság közötti átfogó koordinációra és egy egységes környezet-használati engedély kiadására. Az engedélyezési eljárásoknak az alábbiakra kell kiterjedniük:

- az igénybe vett környezeti elemek, erőforrás értékelésére,
- a szennyezés megelőzésére,
- a környezeti kockázatok minimalizálására,
- a környezetterhelés mértékének meghatározására, a szennyezés csökkentésére,
- a szennyezés határokon áttérő hatásaira,
- a szennyezés fajtájának és mértékének mérésére, az adatok rögzítésére, monitoringozására.

Az engedélyezési eljárás során a kérelmező által tervezett beavatkozásról és az engedélyezési eljárás körébe tartozó adatokról a környezetvédelmi hatóságnak kötelessége tájékoztatni a nyilvánosságot. Ha a hatás szomszédos országot is érint, akkor az érintett ország nyilvánosságát is tájékoztatni kell. A törvény új elemként építi be az engedélyezési rendszerbe a legjobb elérhető technika és technológia alkalmazásának követelményét. A törvény tartalmazza azt is, hogy külön jogszabályban meghatározott esetekben a környezethasználó az általa végzett tevékenység környezeti hatását nemcsak előre köteles felmérni, hanem azt szükséges folyamatosan vizs-

gálni és ennek eredményéről rendszeresen környezeti jelentést készíteni, amelyet az illetékes környezetvédelmi hatóságnak kell benyújtani. Az új engedélyezési rendszernek való megfelelésre a gazdasági vállalkozásoknak is fel kell készülniük.

Fontos a környezetvédelmi jogszabály, a **vízgazdálkodásról szóló 1995. évi LVII. törvény**, amelyet a 2001. évi LXXI. törvénnyel módosítottak. A törvény a 91/271/EGK irányelv szakmai alapjain építkezik, és ennek igényei szerint módosítja a vízgazdálkodási törvényt. A legfigyelemreméltóbb változás a szennyvízcsatornázás és -tisztítás területére vonatkozik, nevezetesen a 2000 lakos egyenértékkel jellemezhető szennyvízkibocsátás feletti egységekben a szennyvíz összegyűjtéséről és ártalommentes elvezetéséről, elhelyezéséről intézkedik. Egy-egy ilyen egységet, amely esetenként több településből állhat, továbbá ipartelepeket és üdülőtelepeket is magában foglalhat, szennyvíz-elvezetési agglomerációnak nevez a törvény. A törvény alapján ezeknek a szennyvíz-elvezetési agglomerációknak a lehatárolása hazánkban is megtörtént. A törvényjavaslat értelmében a kormány által kijelölt agglomeráció területén a keletkező használt vizek, szennyvizek összegyűjtéséről, tisztításáról, a szennyvíziszap elhelyezéséről, a vízbázisok, a távlati vízbázisok és az ivóvízellátást szolgáló vízi létesítmények védelméről, továbbá egyes esetekben a felszín alatti vizek védelméről az önkormányzatoknak 2003. január 1-jétől kötelező gondoskodni. Az európai uniós csatlakozás során a magyar kormány tárgyalóköldöttsége a vízügyek területén jelentős vállalásokat tett. Ezek jó részét a teljes jogú tagságig köteleességünk teljesíteni, a feladatok egy másik részére haladékot kaptunk.

A hazai hulladékgazdálkodást új alapokra helyezte a **2000. évi XLIII. törvény, amely a hulladékgazdálkodásról** szól. A hulladékgazdálkodásról szóló törvény megalkotása során széles körben ütköztek a különböző érdekek. A gazdasági élet képviselői, beleértve a tulajdonosokat, a pénzügyi szektort és a vállalatokat irányító menedzsereket, főképpen a termelés növelésére, a hasznok maximalizálására törekednek. Nemzetközi és hazai vonatkozásban sem központi kérdés a hulladékok mennyiségének csökkentése, a többszöri felhasználás megszervezése, illetve a hulladék anyagok újrafeldolgozása. A hulladékgazdálkodás egyes területein pedig ezzel teljesen ellentétes folyamat érvényesül, növekszik a hulladék mennyisége, visszaszorul a többszöri felhasználás (pl. az üvegpalackoknál a betétdíjrendszer), és elhanyagolódik a nyersanyagként való újrahasznosítás. A növekvő hulladékmennyiség pl. a csomagolóanyag-ipar egyes területein egyaránt kedvező a vállalatnak, a központi költségvetésnek, illetve a munkaerőpiacnak, de teljesen nyilvánvaló, hogy környezeti szempontból rendkívül kedvezőtlen.

Az új környezetvédelmi törvény néhány fontos elemét az alábbiakban jelezném.

- Az új törvény végrehajtását szolgáló rendeletek a részletszabályokat tartalmazzák, és az elmúlt két év során folyamatosan léptek hatályba. Néhány közü-

lük még hiányzik, pl. az építőipari hulladékokra, a bontási anyagokra vonatkozó.

- Az új törvény alapján elkészítendő az Országos Hulladékgazdálkodási Terv, amelynek alapelveit a kormány már az Országgyűlés elé terjesztette, de annak tárgyalására a parlamenti ciklus zárása miatt nem kerülhetett sor. Ennek keretében alapvető jelentőségű, hogy a megyei hulladékgazdálkodási terveket is el kell készíteni.
- Az új törvény sikeres érvényesítése a gazdasági és pénzügyi feltételek újraszabályozását, továbbá a szervezeti és intézményi feltételek megteremtését teszi szükségessé.
- A törvénybe foglalt feladatok sikeres végrehajtásának a feltétele a hulladékok körébe sorolt anyagok pontos és tételes ellenőrizhető nyilvántartása, amely alapvető feltétele az eredményes tervező, szabályozó, végrehajtó és finanszírozó tevékenységnek. E területhez kapcsolódik a lakossági közreműködés megszervezése, továbbá a környezeti oktatás, nevelés és képzés.

A törvénymódosítások során napirendre került a **villamos energia termeléséről, szállításáról és szolgáltatásáról szóló 1994. évi LXVIII. törvény módosítására** vonatkozó törvényjavaslat, amelyet az Országgyűlés 2001. évi CX. törvényével hagyott jóvá. Az új szabályozás környezetvédelmi szempontból rendkívül figyelemre méltó, hiszen a hazai energiagazdálkodás és környezetvédelem területén érdemi előrelépést vetít elénk a megújuló energiaforrások elterjesztésének, felhasználásának tekintetében.

Az energiatakarékosságnak a nemzetgazdasági prioritások közé emelését nemcsak környezetvédelmi szempontok, hanem az általános gazdasági szempontok is indokolják. Különösen érvényes ez a megállapítás az építőanyag-iparra, amely köztudottan jelentős energiafelhasználó. A villamos energiával való takarékosagra ösztönözhető a valós ráfordításokat tükröző és az utóbbi években növekvő mértékű villamosenergia-ár, de emellett nem hanyagolható el az energiahatékonyság javításából keletkező megtakarítás. Az EU 2010-re fontos célként határozta meg, hogy közösségi szinten a primerenergia-felhasználás 12%-a, a villamosenergia-felhasználás 22,1%-a megújuló energiaforrásból származzon. Hazánkban a megújuló energia felhasználása mintegy 3%-ot képvisel az összes energiatermelésből, és ezért az elkövetkezendő években jelentős erőfeszítéseket kell tenni ahhoz, hogy azt 2010-ig megduplázzuk.

A törvény célul tűzte ki a megújuló energiaforrásból nyert villamos energia piaci helyzetének javítását. E cél az úgynevezett „zöld bizonyítvány”-rendszer bevezetésével kívánja segíteni. Mi is az a zöld bizonyítvány? A zöld bizonyítvány a termelő, illetőleg a kis erőmű (50 MW-nál kisebb teljesítményű erőmű) üzemeltetője által kibocsátott, a megújuló energiaforrásból vagy hulladék-

ból nyert energiával előállított villamos energia mennyiségét vagy annak egy részét igazoló okirat. A zöld bizonyítvány rendszerének lényege, hogy a megújuló energiaforrást és hulladékot villamos energia nyerésére felhasználó erőművek igazolást kapnak a Magyar Energia Hivattól a felhasznált energiaforrás környezetbarát voltáról és az ilyen módon előállított villamos energia mennyiségéről. A termelők ezt követően a villamos energia értékesítésével együtt a zöld bizonyítványokat is értékesítik, továbbadják a kereskedőknek. A törvény alapján a kereskedő számára meghatározott mértékű támogatott vételi kötelezettséget írnak elő annak érdekében, hogy az így termelt energiának kedvezményezett piaca legyen. Feltehető, hogy az építőanyag-ipar területén is léteznek olyan kis erőművek, amelyek kapcsolat formában, a jövőben bekapcsolódhatnak ebbe a rendszerbe.

Az építőanyagok, különösen a hagyományos építőanyagok a környezetet kismértékben terhelik, környezetbarátok. A gyártási eljárások és az alkalmazás során azonban még ma is előfordulhat környezetszennyezés. Azért, hogy a megtisztelő környezetbarát címre joggal tarthasson igényt a szilikáttudomány és az arra épülő iparág, fokozódó környezeti felelősségre, tudatosságra van szükség. Ezen az úton a hazai építőanyag-ipar elindult, és joggal bízhatunk abban, hogy sikeresen halad tovább. Ez nemcsak mindannyiunk érdeke, hanem azoknak a kis közösségeknek is, amelyek a hazai építőanyag-ipar igazgatási, tudományos, ipari és felhasználói érdekközösségébe tartoznak. Magyarán mondva a „cementeseknek”, a „tég-lásoknak”, az „üvegeseknek” és a többi szaktársnak is érdeke egy jól prosperáló környezetkímélő szilikátipar.

Megjelent a Környezet- és Természetvédelmi Lexikon új, kibővített kiadása

A Környezetvédelmi lexikont mint vásárlók hiába kerestük a könyvkereskedők kínálatában és a könyvesboltok polcain; az első, 1993-ban megjelent kiadás példányai gyorsan elfogytak. Az első kiadás óta eltelt évtized rendkívül mozgalmas volt a környezetvédelem tekintetében, amely fokozatosan integrálódott a gazdasági szektorokba, összefonódott a fenntartható fejlődés fogalmával, összekapcsolódott a regionális és vidékfejlesztéssel, és az életminőség részévé vált. Új követelmények, diszciplínák jelentek meg, mint például a környezet-egészségügy, az agrár-környezetvédelem, a környezetbiztonság, a kémiai biztonság, a vállalkozások környezetértékelése stb. Az Európai Unió környezetvédelmi akcióprogramjai és jogszabályai új, egyre szigorodó feltételeket támasztanak a csatlakozni kívánó tagjelöltek, majd a csatlakozást követően a teljes jogú tagok számára. Ebből következik, hogy hazánknak is fokozódó figyelmet kell fordítania a környezetvédelmi feladatokra, a természet védelmére. Mindezek új kihívások elé állítják a szakmát, a közvéleményt, de a gazdaság és társadalom egészét is a családtól a multinacionális vállalatokig. Ezek az igények egyaránt indokolták a lexikon ismételt kiadását, megújított, kiegészített formában.

Az első kezdeményező lépéseket a korábbi és mai főszerkesztő, *Láng István* akadémikus tette meg, aki *Glatz Ferenc*, az MTA elnöke és *Illés Zoltán*, az Országgyűlés Környezetvédelmi Bizottságának elnöke támogatását megnyerve útjára indította és végig, a megjelenésig vezényelte a munkálatokat. A szerkesztőbizottság 2000. június 1-jei megalakulását követően nyomban munkához látott, és a 11 szerkesztő tematikus csoportokban szervezte a régi lexikon felülvizsgálatát és az új szócikkek

megírását, továbbá azt a munkát, amely a szerkesztőbizottságra általában hárul. Külön kiemelendő, hogy a szerkesztőbizottság tagjai közül tudományos munkásságukért a kiadás időpontjáig 7-en kaptak Széchenyi-díjat, legutóbb éppen 2002. március 15-én *Somlyódi László* és *Szebényi Imre*.

A kiadvány két kötetben, mintegy 1100 oldal terjedelemben, 1000 színes képpel és 500 grafikával, térképpel és ábrával ékesítve 2002. áprilisában készült el. A korábbi terjedelemben 9600 szócikkre bővült, a régi szócikkek több mint 20%-a átírásra került, közel 30%-a pedig új, amely a korábbi kiadásban nem szerepelt. A lexikon nagy értéke, hogy a természeti környezetet a Kárpát-medencében mint egységes régióban vizsgálta, ezért kerülhetett bele a határon túli természetvédelmi mozgalmak, illetve a környezetet veszélyeztető létesítmények, események, személyek. A szerkesztőbizottság integrált megközelítésben egységbe kívánta foglalni a tudományos, műszaki, technikai és társadalmi folyamatokat, és érvényesítette a holisztikus szemléletmódot. A kiadvány nagy értéke, hogy a tartalom korszerű, tudományos igényű feldolgozásával egyidejűleg közérthető, és így a szakembereknek és az érdeklődő közvéleménynek egyaránt pontos és megbízható felvilágosítást ad, útbaigazítást nyújt.

A korábbi kiadáshoz viszonyítva nagyobb terjedelemben foglalkozik a lexikon a Biodiverzitás Egyezményből fakadó feladatokkal, a biodiverzitás monitorozására vonatkozóan számos új szócikket tartalmaz. Széles körű érdeklődésre tarthatnak számot a lexikon függelékében megjelent adatok, jegyzékek és listák, amelyek az EU-ban védett 498 növényfaj és 569 állatfaj, a hazai védett és fokozottan védett növény- és állatfaj, a nem kormány-

zati szervezetek és a szakképesítési és oktatási lehetőségek tételes felsorolását tartalmazzák.

Az újabb szócikkek közül megemlíthetők még a környezet- és természetvédelem technológiáival, a megelőzéssel és az ártalmatlanítással foglalkozó szócikkek. Jelentős a bővülés a környezet- és természetvédelmi nemzetközi egyezmények és szerződések, továbbá az EU-szabályok tekintetében.

Külön kívánom említeni a környezetpolitikai szócikkcsoport keretében végzett munkát, amelyet személyesen irányítottam. E munka eredményeképpen mintegy 200 új szócikkkel gazdagodott a kiadvány, amelyek közül néhányat példaként bemutatok. Belekerültek a lexikonba a környezetvédelem általános elvei (pl. a szennyező fizet elve), alkotmányjogi állami intézmények (pl. ombudsman), törvények (pl. állatvédelmi törvény), tudományos intézmények (pl. MTA Limnológiai Kutató Intézet), események (pl. víz világnapja), ipari létesítmények (pl. Mohi Atomerőmű), környezetszennyezésről elhíresült település (pl. Garé). A környezetpolitikai szócikkcsoport keretében került feldolgozásra a területfejlesztés, az energiagazdálkodás, az épített környezet, a géntechnológia, az állatvédelem ügye.

Kiemelten szeretném ráirányítani a gazdasági élet szereplőinek figyelmét arra, hogy a lexikon terjedelmének közel egynegyedét az energetikával, az iparral, a közle-

kedéssel, a klímavédelemmel, a környezetgazdasággal, a hulladékgazdálkodással, a zaj- és rezgésvédelemmel kapcsolatos szócikkek teszik ki.

A lexikon az oktatás és nevelés valamennyi szintjén jól használható, időálló tudnivalókat, definíciókat tartalmaz. Jól használhatják a vállalkozások közép- és felső szintű vezetői, a közigazgatásban, a közművelődésben dolgozók, a természet- és környezetvédelemben tevékenykedő társadalmi csoportok, az írott és elektronikus média munkatársai. Örömmel nyugtáznám, ha sok magyar család házi könyvtárában is megjelenne a lexikon tetszetős külsejű két kötete.

A tartalomhoz képest a két kötet 14 900 Ft-os ára mérsekeltnek mondható, köszönhetően a számos támogatónak és szponzornak, akik közül elvi és anyagi támogatásával a Környezetvédelmi Minisztérium emelkedett ki.

Az Akadémia Kiadó Rt. tudományos szerkesztőségét és a szerkesztésben gyakorlatilag közreműködő kiváló szakembereket dicséri a színvonalas eredmény. A kiadó vevőszolgálatát készséggel áll az érdeklődők rendelkezésére: 1519 Budapest, Pf. 245. Telefon: 464-8200; fax: 464-8201; e-mail: custservice@akkr.hu

(A lexikon az Egyesület Titkárságán megtekinthető.)

Dr. Szalóki Gyula

PINTÉR JÓZSEF 1933-2002

Eltávozott körünkől egy régi jó barát. Pintér Jóska személyében olyan kollégát gyászolunk, aki egész életét a szilikátosok, a cementesek körében töltötte.

Pályafutását BÉlapátfalván kezdte, de nem sokáig szívta magába a cementport, Dorogra, az ottani mészüzembe került. Itt a laborvezetőtől a igazgatóig végigjárta a ranglétrát, és igazi dorogi lokálpatrióta lett. Itt végezte társadalmi munkáját is, hol egész Komárom megye iparának egyik fontos irányítójaként, hol pedig a Dorogi Hulladékégető létrehozása körül bábáskodó társadalmi bizottság vezetőjeként. Kollégáihoz, barátaihoz való hűsége akkor sem szakadt meg, amikor a kiszámíthatatlan ipari átszervezések őt és gyárát kiszakították az anyaiiparág köréből. Azután is, mindig úgy kellett megszerveznünk észak-dunántúli útjainkat, hogy egy-két órával tovább tartson a feltétlenül szükségesnél, hiszen Pintér Jóska nem illett megkerülni. Rossz néven vette volna. Ez nyugdíjba vonulása után

is csak annyit változott, hogy most már a mészmű igazgatói irodája helyett az Úttörő utcai családi házat látogattuk.

De nemcsak így tartottuk a szakmai és baráti kapcsolatot. Rendszeres látogatója volt a Szilikátipari Tudományos Egyesület rendezvényeinek, a cementipari tudományos konferenciáknak. Az utolsó azonban már nem jött el, nem engedte a gyilkos kór. Igaz, ő csak átmenetinek tartotta ezt az igazolt hiányzást, nagyon reménykedett a közelgő szívűtét után a felépülésben.

Nem így történt. Néhány napja búcsúztattuk a bányászzenekar zenéjének hangjai mellett a dorogi temetőben, és elhelyeztük koszorúinkat, virágainkat sírján kollégái, barátai nevében. Ezentúl észak-dunántúli útjaink rövidebbek lesznek valamivel. De nem sokkal, mert a tízes út melletti temetőnél egy rövid időre megállunk majd, hogy legalább egy szál virággal rójuk le tiszteletünket mindig vidám, melegszívű barátunk, szakmáját szerető és értő kollégánk sírjánál.

Révay Miklós